

נזר הפרשה

יוצא לאור ע"י ביהמ"ד נזר גדליהו - ברוקלין נ.י.

ג'ליון תכ"ח - פרשת דברים שבת חזון (א) תשפ"ה

ותקע כף ירך יעקב

מהארבעים יום, גם יום תשעה באב, הרי באותו היום יהיה להם נסיון קשה מאוד, מחמת שליטת כח הרע שיש באותו היום, ולכן עשה הקב"ה עמהם טובה גדולה, ומיהר את דרכם בג' ימים, כי אילו הלכו בדרך י"א יום עד קדש ברנע, הרי היו הולכים לרגל את הארץ בח' תמוז, והיו חוזרים בט"ז אב, ונמצא תשעה באב יהיה באמצע הימים של הליכתם. ולכן מיהר הקב"ה את הדרך בג' ימים, כדי שיחזרו בח' באב, ולא יהיה ההליכה ביום תשעה באב. ומוסיף החתם סופר כי כליל תשעה באב אילו היו מתגברים על הנסיון, ולא היו מדברים דבה על ארץ ישראל, אז היו בזה מתקנים ה'ותקע כף ירך יעקב', שהיה באותו הלילה, והיה כבר אז תיקון השלם. והיות ולא עמדו בנסיון נשאר הדבר קבוע לכביה לדורות.

וזה הוא המוסר והתוכחה של משה רבינו לכלל ישראל, שיכירו איזה טובה עשה להם הקב"ה, וכמה סייע בידם שלא יבואו לידי חטא, ואעפ"כ נכשלו בקדש ברנע לשלוח מרגלים שהוציאו דבה על ארץ ישראל.

הבאנו דבריו הקדושים של החתם סופר, שכליל תשעה באב היה 'ויגע בכף ירך יעקב', ונמצא כי היום של תשעה באב העבודה הוא לתקן זה הפגם, כי שורש החורבן הוא מצד זה הנגיעה, ולכן זה הוא עבודת היום. והנה כתיב בפרשתנו (דברים ב, ה) 'אל תתגרו בם

סופר בדרשות (ליום א' דסוכות) בתיבת יר"ך' ששם רמזו שנפגם המקדש ונגרם החורבן באותו נגיעה.

ומבואר מדבריו הקדושים כי שורש הרע ביום ט' באב, הוא משום דכל דבר שאירע לאבות הוא סימן לבנים ופגם קטן של שונג גורם למזיד בדורות אחרונים, וכמ"ש אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו, ומפרש השפת אמת (דברים תר"מ ד"ה במדרש איכה) 'הענין הוא, דכל החטאים שבכלל ישראל היה קצת מהם בשורש דורות הראשונים, דכמו כל הזכות של בני ישראל הם מאבותיהם, כן אם היה תיקון גמור בשורש לא היה נצמח החטאים אחר כך, וזה שנאמר (איכה ה, ז) אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו, פירוש כי חטא קל מעון, כמ"ש (וימא לו, ב) שגגות הם חטאים וזדונות עונות, ועל ידי השונג שבאבותינו נצמח אח"כ בדורות אחרונים זדונות, דכמו עבירה גוררת עבירה (אבות פ"ד מ"ב), ומתחיל כחוט ומסיים כעבות העגלה (עי' סנהדרין צט, ב), כן בכלל, אם יש בדורות ראשונים שגגות ועבירות קלות, נמשך אחר כך חטאים גדולים, ושורש החורבן כליל תשעה באב הי' ענין 'ותקע כף ירך יעקב' שאירע כליל תשעה באב.

והנה אומר החתם סופר, כי הקב"ה ברוב רחמיו רצה לסייע למרגלים שלא יבואו לידי חטא, כי היה נסיון קשה, ואילו היה חלק

כתיב (דברים א, ב) 'אחד עשר יום מחרב דרך הר שעיר עד קדש ברנע', ופירש רש"י בשם חז"ל 'אמר להם משה, ראו מה שגרמתם, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע בדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך י"א יום, ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים'. ומבואר בדברי החתם סופר פירוש נפלא, למה הקב"ה ניהג אותם דייקא בזמן של ג' ימים, ומה הוא התוכחה לבני ישראל שנכלל בזה.

איתא בזה"ק (וישליח קע, ב) על הפסוק (וישליח לב, לג) 'על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה' דלאו זה מכון ליום תשעה באב, כי יש שם"ה לאוין נגד שם"ה ימים בשנה, ולא זו מכון נגד תשעה באב, ומרמזו בתיבת 'את' שהוא נוטריקון תשעה אב, וכתב החתם סופר (סוף ספר תורת משה, לתשעה באב) 'הנה המלאך מתאבק עם יעקב כלילה, הוא הס"ם אשר בעלות השחר בתשעה באב הגיע זמנו של ס"ם לומר שירה על תקיעת כף יעקב, . . . וילן שם כליל ט' באב, ויתאבק עם המלאך, וביום ט' באב השתחוה ז' השתחוואות לעשו, ושוב נשקו והשלים עמו, תם עונך בת ציון פקד עונך בת אדום, ואותו יום ט' באב יען הוא יום תקיעת ירך יעקב על כן הצליח מעשה שטן ששמעו אל המרגלים והתלונו ואמרו נתנה ראש ונשובה מצרים, והיות יום שליטת מדת הדין, עי"ש כל דבריו הק'. חידש לנו החתם סופר כי ליל תשעה באב היה הפגם של ותקע ירך יעקב, ועיין מה שמרמזו החתם

כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר, וכתב הפנים יפות ויש לרמוז מה שאמר 'עד מדרך כף רגל' על פי האר"י ז"ל (וזה"ק וישלח קע, ב. משנ"ח תמוז אב כ, ב), כמה שנאמר 'על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה', שהוא גיד אחד משם"ה גידין, וכנגד תשעה באב, שבו הוא שליטת השטן שמספרו שס"ד ועיקר שליטתו ביום ההוא, וכבר כתבנו בפרשת מטות (לב, יד) בפסוק (שם, י) 'ויחר אף ה' ביום ההוא' דהיינו שנגזר קצף לדורות על תשעה באב, ואף דכתיב גבי יעקב (וישלח לב, לב) 'ויזרח לו השמש' שנתרפא מצלעתו, היינו לו לבדו לפי שעה, אבל עדיין אין רפואה גמורה, לכן נאסר גיד הנשה, עד לעתיד ביום פקודת אדום והשר שלו, ויבלע לנצח, והנה אותו זמן שבאו לקדש היה בזמן שפסקו מתו מדבר, וכדי שלא יאמרו שכבר כלה הזעם, לכך אמר שצריך שמירה מאוה, 'כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל', דהיינו עד שיתקן מה שנגע בכף ירך יעקב ויתרפא לגמרי. ורמז לזה, כי 'מדרך כף' מספרו שס"ד כמספר השטן, ויתוקן בבוא משיחנו. מבואר בדבריו הק' כי ראה בפסוק זה דהגאולה תלוי בתיקון כף ירך יעקב, ואז נזכה לרשת את הר שעיר, והיינו דקאמר קרא 'עד מדרך כף רגל'.

וזה הוא גם כונת השפת אמת, כמה שכתב (דברים תר"ג ד"ה בפסוק רב) 'וזה היה המלחמה עם השר ויגע בכף ירכו' (וישלח לב, כה), שהוא מקום המיוחד לכחו של עשו, כדאיתא בזה"ק (וישלח קע, ב) האוכל בתשעה באב כאילו אכל גיד הנשה ע"ש, והיינו שיש לו בנפש מקום מיוחד, וכמו כן בזמן, וכמו כן במקום הר הזה של שעיר [פי' כל דבר הוא בעולם שנה נפש, ובנפש הוא הכף ירך, במקום זה הר שעיר, ובזמן זה תשעה באב], וכשבני ישראל יתקנו בחינת הברית קודש כראוי, אז הוא 'מדרך כף רגל', ויהיה 'בית עשו לקש' (עובדיה א, יח), ע"ש כל דבה"ק. ומבואר כי תיקון כף ירך יעקב הוא תיקון הפגם בשמירת הברית, ואז נוכל לנצח את עשו, ועי' עוד בספה"ק ייטב לב שמבאר ענין מדרך כף רגל על תיקון הכף ירך.

מובן מאליו כי ביום הזה של תשעה באב מסוגל לתשובה על הפגם שמרומז בנגיעת כף ירך יעקב, וכמו שכ' בספה"ק בית ישראל כמה פעמים כי הימים האלה מסוגלים לתשובה לתקן הפגם של כף הירך. ויש להעתיק דבריו הקדושים, על הכח שיש בערב תשעה באב שחל להיות בשבת, כמו שבת קודש הבא עלינו לטובה, לתקן הקלקול, וזה לשון קדשו (דברים ערב תשעה באב תשי"ד ד"ה תערוך) 'איתא בגמרא תשעה באב וכן ערב תשעה באב שחל בשבת אוכל ושותה כל צרכו ומעלה על

שלחנו כסעודת שלמה בשעתו (תענית כט, ב), בזמן שלמה סיהרא באשלימותא, הזמן היותר טוב לבני ישראל, ניתן הכח בערב תשעה באב ובתשעה באב שחל בשבת לעורר את הזמנים האלו. . . דאיתא בגמרא (תענית ל, ב) כל האוכל בתשעה באב כאילו אוכל ביום כיפורים, וממילא יש סמיכות מתשעה באב ויום כיפור בענין כפרת עון, ועל ידי כח השבת יכולין לתקן אפילו באכילה ושתיה, שלחנו של אדם. איתא במקובלים תשעה באב כנגד גיד הנשה, ענין חטא משמירת הברית (עי' מהרש"א חא"ג חולין צא, א), שעשו רצה להכשיל את בני ישראל, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, להשמר בענין הזה, וגם להשמר מאכילה ושתיה יתירה, שלחנו של אדם מכפר עליו (ברכות נה, א), ומעלה על שלחנו - לראות שיהיה עליה אחר ימי ירידה, ובשבת הכל מתעלה. וזה היכולת בשבת זה ובתשעה באב לתקן הפגם בכף ירך יעקב.

הבית המקדש שייך לשם אדנ"י, כדכ' 'מקדש אדנ"י כוננו ידיך', וכן כתיב בדניאל (ט, יז) 'והאר פניך על מקדשך השמים למען אדנ"י' וכמו שמזכירים זאת בתפלותינו, כי שם אדנ"י הוא גילוי מלכותו, וזה הוא ענין המקדש. 'עד מדרך כף רגל' עולה בגימטריא תרע"א שהוא שם אדנ"י במילואו.

צפית לישועה

לכם יום ה' הוא חושך ולא אור, משל לתרגול ועטלף שהיו מצפין לאור, א"ל תרגול לעטלף אני מצפה לאורה שאורה שלי הוא ואתה למה לך אורה. ופירש רש"י שאורה שלי היא, שיש לי עינים לראות ונמצאתי נהנית בה, כך ישראל מצפין לגאולה שיום ה' יהיה להם אור אבל העכו"ם למה מקוים אותו, הרי הוא להם חושך ולא אור.

לשון ראיה, וממילא הוא אומר, כי אין השאלה על הקיווי לישועה, רק על בחינת האמונה אם הוא עד כדי שהוא בבחינת ראיה, דהיינו 'צפית לישועה'.

ובספר באר משה [להרה"ק רבי משה יחיאל הלוי אפשטיין מאו"רוב זי"ע] כתב (כמאמר לפ' ויחי) 'מצינו בחז"ל (פנהדרין צח, ב) על הכתוב (עמוס ה, יח) 'הוי המתאווים את יום ה' למה זה

כתב בספר מראה יחזקאל (פר' בשלח) 'לבאר מה ששואלין את האדם צפית לישועה (שבת לא, א), דלכאורה קשה מי זה שאינו מצפה לישועה, וגם הול"ל 'קוית' או 'חכית' לישועה, אבל 'צפית' הוא לשון ראיה והבטה, ועל זה דנין האדם, אם היתה האמונה והבטחון כל כך חזק אצלו עד שעין בעין יראה על הישועה אף על פי שעדיין לא באה, עי"ש בדבריו. הרי מבואר כי לשון 'צפית' הכונה הוא

נמצא שהקיווי הוא כה ודא, כמו שהתרנגול מצפה בוודאות גמורה לאור השחר שבודאי יפציע ויעלה, זו היא גם הצפיה לישועה, ולכן אמרו בפרק שירה תרנגול אומר לישועתך קויתי ה', כי צפיית התרנגול לאור משולה בוודאותה לצפיה לישועה.

ודע שהלשון 'צפית' לישועה כבר מורה על וודאות, כי צפית אינה רק תקוה להבא, אלא ראייה מלשון צופה מרחוק, והנביאים נקראים בשם צופים (מגילה י"א), היינו שרואים כיום מה שיהיה בעתיד. ע"כ דברי הבאר משה.

ומבאר כי הלשון 'צפית' הכונה לשון ראייה, והוא מורה על הוודאות של המחכה, ומציין לדברי המלבי"ם (ישעיה ח, יז) שכתב כי הלשון חכה, מחכה, הוא כמו וחכינו עד אור הבוקר (מ"ב ז, ט), ממתינ' על דבר שיבא בעתה, והיינו כנ"ל שמחכה על דבר שעתידי להיות, וביכולתו לראותו, כי יודע איך האור בוקר נראה, כן הוא ענין החיכוך והצפיה לישועה. וזה ענין זה של 'צפית' שמורה על הראיה, שהוא מה שנקרא בבבלי מוסר אמונה בחוש, והוא מורה על הוודאות ועל הבהירות של האמונה, כעין צפיה לרחוק, ועל זה שואלים את האדם 'צפית לישועה'. ונראה כי בזה מתפרש נוסח הזמירות (צור משלו) 'בן דוד יבא ויגאלנו', היינו יבא בודאות, כי אנו מאמינים כי יבא.

[ועיין בדברי החפץ חיים זי"ע (מאמר צפית לישועה סוף פרק ב) שכתב 'בודאי עלינו לעמוד הכן ולחכות לישועה, וכלשון הכתוב הנ"ל חכה לו, דהיינו שצריך לעמוד מוכן כמו שעומד ומחכה על איש שיבא', וכתב עוד (פרק ג) 'מכל זה נראה שרצון השם יתברך שנחכה למלכותו בכל עת, ונראה שזהו שאמרו חז"ל צפית לישועה, שלשון צפיה הוא כמו הצופה שעומד במקום גבוה ומתכוון לראות איזה דבר חדש, כך צריך איש ישראל לחכות על מלכות שמים שיתגלה בקרוב', ויש בזה הבנה חדשה כלשון 'צפית' שהוא מלשון 'ראיה'].

והנה הקושיא שהבאנו בשם המראה יחזקאל 'מי זה שאינו מצפה לישועה', ומכאן זה מחדש כי השאלה היא על הבחינה הכי גבוה של

ראיה בחוש, נראה כי יש לומר כי דייקא האנשים אשר ענו בחיוב על השאלה של 'קבעת עתים לתורה', שואלים אותם האם הם קיימו צפית לישועה.

והביאור הוא על פי דברי החתם סופר בדרישות, ונעתיק לשונו הק' (ח"ג עמ' יט - דרוש לראש השנה) 'והנה אין נעלם מכל אדם הסובב סובב בין הגוים במשא ומתן ומלאכות וכדומה כוכד עול גלותנו, כי הוא רואה ומבין יתרונו עלינו, אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו אין ברגלים מסבבים מבית לבית מצפים על יד שעיר החורי, הם רודים בנו כרצונם ואין מושיע ואויבנו פלילים, עליהם לצפות לישועת ה' להיותנו עליון על כל גויי הארץ, להושיבנו במיטב הארץ לא תחסר כל בה, אבל התלמידי חכמים אשר לא ניסה באלה לא ידוע לבו כל כך, כי אינו יודע כוכד הגלות, ואינו מתקנא ומתאוה לשלחנם, ועל כן למה זה ידאג. אבל באמת טעות גדול הוא זה, הלא נקדע לבנו בשבתנו עוסקים בהלכה וטורחים, ואין אנו באים אל מבוקשנו אל האור האמיתי כי רחק ממנו, ובעו"ה ממש רוב יגיענו לריק, מי יתן ראשנו מים ועיינו מקור נוזלים לבכות על שברנו, אין אתנו יודע עד מה, והלב מתמטם בכל יום ויום, נגששה כעורים בקיר לא ידענו במה כשלנו אזלת ידינו וצר כחנו, ואין לנו להשען אלא לצפות ישועת ה' להגלות לעין כל, ואז נראה עין בעין בשוב ה' את ציון, וכלם ידעו אותו ית"ש. ולכן שואלים ליום הדין אם קבעת עתים באמונה וכו', מ"מ צפית לישועה, שהיית מצטער על האור האמיתי, שאפשר כיון שפנית עצמך מעסקי עולם הזה, לא תחוש להפסד גלות השכינה ולא תבקש לבוא למחוז חפץ ה', ע"כ דבה"ק.

דברי החתם סופר הם נוראים, שיכול האיש אשר יושב אהלים לחשוב כי הכל טוב, ואינו מרגיש הצורך להיות מצפה לישועה, ולכן בא השאלה אם קבע עתים לתורה, ואח"כ שואלין אותו אם חיכה לגאולה. נמצא אין קושיא 'מי זה שאינו מצפה', הרי זה האדם שחושב שאכשר דרא', ויש ריבוי אור וכו' וכו', הוא דייקא צריך לחזק עצמו שיהי' באמת נכלל במצפים לישועה.

ויש להתבונן יותר בחיוב להיות מצפה לישועה, הנה המקור להחיוב להיות מצפה לישועה, כתב הסמ"ק שנכלל במצות 'אנכי ה' אלקיך', ואלו הם דבריו (מצוה א) 'ובזה תלוי מה שאמרו חכמים (שבת לא, א) ששואלין לו לאדם לאחר מיתה בעת דינו צפית לישועה, והיכן כתובה מצוה זאת, אלא שמע מינה בזה תלוי, שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים, שנאמר 'אנכי ה' אלקיך', כך יש לנו להאמין שיוציאנו ויקבצנו מבין הגוים שנאמר ושב יקבצך'.

גילה לנו הסמ"ק, כי על ידי יציאת מצרים חייבים אנו לבא לאמונה בביאת הגואל, וכשם שהוציאנו משם, כן יוציאנו מגלות הזה. ויש להעמיק הדבר יותר, כי באמת ביציאת גאולת מצרים נכלל כל הגאולות של עם ישראל [עי' מש"כ אאמ"ו וזללה"ה בספרו אור גדליהו לקוטי דיבורים לפר' שמות אות א], וממילא האמונה בה' שהוציאנו ממצרים מביא לידי אמונה בגאולה העתידה. ויש לבאר זה יותר בפשיטות, כי אנו מאמינים כי היציאה מגלות הי' לתכלית להיות לו לעם, והבטחת הגאולה ממצרים היתה שתתקיים 'והבאתי' (וארא ו, ח) באופן נצחי, וכדכתיב שיהיה 'מורשה' (שם), וממילא האמונה ביציאת מצרים מחייב האמונה בביאת הגואל.

עכ"פ למדים אנו כי שאלת 'צפית לישועה' הוא שאלה על האמונה ב'אנכי ה' אלקיך', מה ששמענו מהבורא עולם בשעת מתן תורה והוא 'קול גדול ולא יסף', ומשם אנו מחויבים להיות מצפים לישועה. ואולי יש להבין כי הקול גדול - אם זוכים לשמוע הקול של מתן תורה, זוכים אנו גם לבחינת רואין את הנשמע, כי דברות אלו נשארו במצבם הראשון, וא"כ מוכן הלשון 'צפית' לשון ראייה, וצ"ע אם ניתן להיאמר.

בספה"ק גנת אגוז (פר' בראשית אות כב) כתב ש'צפית לישועה' עולה בגימטריא 'ראת שמים'. ובזה יתורץ הקושיא למה אין בין השאלות ששואלין ביום הדין שאלה על ראת שמים, הלא אמרו חז"ל (ברכות לג, ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ואם כן

הרי זה עיקר עבודת האדם עלי אדמות, ולמה אין שואלין על זה - אם ה' ירא ה' [ובגמרא שם בשבת איתא יראת ה' היא אוצרו אי איכא יראת שמים אין, אי לא לא], ולפי זה הרי השאלה של צפית לישועה הוא שאלה על היראת שמים של האדם, כי הכור המבחן של האדם, אם הוא חי עם הקב"ה כחלק מחייו, וכל מחשבתו הוא על כבוד שמים ורצון ה', איש כזה מקיים צפית לישועה, ומיראת שמים בא האדם להיות מצפה להקב"ה לישועה. וזה באמת נכלל בדברי המחבר שראוי לכל ירא שמים להיות דואג לבית המקדש, והיינו צפית לישועה.

והנה כל מגמת כוחות הרע הם לבטל ה' צפית, צפית עולה תק"פ, שהוא כלל כל הרע, כדברי האוה"ח חק' בפרשת וישלח (לב, טו) על שעיר שעולה תק"פ, הרע של הבריאה מתנגד ל'צפית' של האדם, וע"י 'צפית' לישועה זוהי האדם לחיות חיים שהרע אינו שולט בהם, כי הוא חי בעולם אחר, למעלה מכל הבלי העולם, כי רואה בעיניו הגאולה, ומצפה לביאתה.

ידוע מספרים הק' כי כל מדה של האדם יכול להשתמש בו לטוב וח' ללא טוב, המדה של מצפה לישועה, יש בעולם בחינה של מצפה לשולחן אחרים, הוא מצפה שיהיה לו כל הבלי העולם, הוא מצפה לשולחנם של האומות ודרכי חייהם, להתענג כמותם, וזה הוא הציפוי שלו, זה כח היצר הרע לגנוב את הציפוי של האדם, שיהי' האדם משתמש בו לדברים חיצוניים, ושוב אין לו כח של ציפוי להיות בבחינת צפית לישועה.

וכתב האור החיים הק' על הפסוק (תשא לא, טז) 'ושמרו בני ישראל את השבת' - 'עוד ירצה על דרך אומרו (וישב לו, יא) 'ואביו שמר את הדבר' פירוש ממתין ומצפה מתי יבא, והכונה בזה, לצוות שלא יהיה השבת כדבר טורח, לצד מניעת מלאכת הרצון ומצוא החפץ, אלא צריכין לשמוח בו, בשלימות הרצון וחפץ בדבר, ותמיד יהיה ממתין

ומצפה מתי יבא'. גילה לנו האור החיים הק' כי יש חיוב לצפות לשבת מתי יבא, והוא באמת הכור המבחן להאדם כמה הוא באמת מצפה לישועה, דהיינו שיתגלה העולם הרוחני, ויתעלה על כל ההבלי עולם הזה ומטעמותיו, כי שבת הוא מעין עולם הבא, והמצפה לשבת מצפה לישועת ה'.

מצינו בדברי חשפת אמת כי שבת הוא הסימן להעולם הבא של האדם, ואלו הם דבריו הנוראים בפרשת עקב (תרל"ג) 'רק רצון האדם צריך להיות מוכן להיות נפרש מכל עולם הזה, אם יהיה כן רצונו ית', וזה קבלת מלכות שמים וקבלת עול מצוות, ושבת קודש ניתן לישראל יום א' לעזוב כל עניני עוה"ז והוא מעין עוה"ב כמ"ש חז"ל והוא סימן כפי מה שמדבק האדם עצמו בקדושת שבת יש לו חלק לעוה"ב. וכתב עוד בפרשת יתרו (תרנ"ו) 'ווכפי מה שזוכה האדם לשבות בשבת, כך הוא סימן על עוה"ב, עיי"ש כל דבה"ק. ומובן מאילוי כי הציפוי לשבת קודש הוא הסימן לציפוי לישועה של האדם.

כתיב (ישעיה ח, יז) 'וחכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב, ואיתא באמרי אמת בפרשתן (תרע"ד) 'כשיש הסתר פנים צריך לקוות להשי"ת, כתיב (נצבים לא, יז) 'ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה' - חושבים שההסתר פנים הוא בהחלט, וכתיב (איכה ג, ח) 'גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי' - שנדמה שהכל סגור בפני התפלות, אולם כשתבוא הנחמה האמיתית נראה ששום תפלה לא נאבדה, ואפילו שום מחשבה טובה של איש ישראל גם כן לא נאבדה, וזה שאיתא (ירושלמי יומא פ"א ה"א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו, היינו שכל התפלות מסייעות לבנין בית המקדש, וכתיב (תהלים קמו, ב) 'בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס', שהבנין נבנה על ידי הנדחי ישראל, וכתיב (ישעיה כה, ט) 'ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו' היינו שיתברר

למפרע שהנה אלקינו, איש ישראל צריך להיות בטוח בעצמו שאחר הסתר מוכרח שתבוא ישועה, איתא 'צפית לישועה' צריכים לקוות לישועה.

כשיש הסתר פנים צריך לקוות להשי"ת, צריך לקיים וחכיתי לה', בזמן עקבתא דמשיחא העיקר הוא לקוות להשי"ת, ואיתא בשם הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע כי בעקבתא דמשיחא די בעבודה של 'ממקומך מלכינו תופיע ותמלך עלינו מהרה כי מחכים אנחנו לך', והיינו להיות מחכה באמת, וכלשון המוכב בספה"ק לב שמחה בפרשתן (תשמ"ד) 'והענין שצריך להרגיש שחסר ולהשתוקק לכך'. צריכים להאמין כי מתחת החשכות של בין המצרים מונח אור גדול של השם 'אשר אהיה', ויתגלה במהרה בימינו על ידי האמונה בשם הזה, ועל ידי הקיווי שיתגלה במה"ב.

ולחבין קצת יותר, איך הגאולה תלוי בענין הקיווי, נציין עוד מקורות לזה, בפירוש הרמח"ל (בספר אוצרות הרמח"ל, פירוש על הכתובים) כתב על הפסוק (תהלים עא, א) 'כך ה' חסיתי אל אבושה לעולם' - 'ידוע כי בשביל הקיווי שיש לישראל בזמן הגלות יהיו נגאלים, ולכך אומר, כיון 'כי חסיתי' - 'אל אבושה לעולם'. ובזה מובן מה שאומרים כי מחכים אנחנו לך, דהיינו על ידי הקיווי ועל ידי שאנו מחכים יבא הגאולה, וכן איתא בילקוט (תהלים רמז תשלז) 'אפילו אין ביד ישראל אלא הקיווי כדאי הם ליגאל בשכר הקיווי'. ועי' מש"כ עוד (בספר אוצרות הרמח"ל) בדרוש בענין הקיווי, איך ע"י הקיווי האדם הפרטי ניצל מכל רע ומכל צרה, וכן מצד הכלל הכל תלוי בקיווי, ובלשונו 'אבל מקוה אינו מצטער כי הוא מקוה תמיד, ואפילו אם יתמהמה מחכה, נמצא התקוה מחיה אותו'. נמצא דוה גופא מה שאנו אומרים באני מאמין 'אע"פ שיתמהמה עם כל זה אחכה לו', זה הוא המפתח לגאולה שאינו מאבד הקיווי בה', ועי"ז יהי' הגאולה, כי מחכים אנחנו לך.

לתרום, להערות או לקבל הגליון

nezerhaparsha@nezergedalyahu.com / 347-486-2093

נזר הפרשה

יוצא לאור ע"י ביהמ"ד נזר גדליהו - ברוקלין נ.י.

גליון תכ"ט - פרשת דברים שבת חזון (ב) תשפ"ה

מרפא לשון עץ חיים

מחורב, שהיו אז כתינוק הבורח, שעזבו את התורה, הי' אז בכח הסט"א לשלוט עליהם לטמאות לשונם.

איתא בקדמונים על הפסוק (דברים א, א) 'אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל', אל"ה ראשי תבות אבק לשון הרע, ובספה"ק חומת אריאל (סו"פ דברים) כתב שראה בשם גדול אחוה, איך הי' יכול משה להוכיח כל ישראל, הלא יש בהם כמה צדיקים, לזה אמר אל"ה הדברים, כי כולן נכשלין באבק לשון הרע כלשון חז"ל (ב"ב קס"ה א).

ומוסיף החומת אריאל, אמנם איך היה משה רבינו ע"ה ניצל מזה, אבל אמרו חז"ל (ערכין טו, ב) מה יעשה אדם ולא יבא לידי לשון הרע יעסוק בתורה ואם עם הארץ הוא ישפיל עצמו, ולכן אמר אלה הדברים אשר דיבר משה, כי מי עסק בתורה יותר ממשה והיה עניו מכל אדם, ולזה ניצל מאל"ה, והיה יכול להוכיח לכל ישראל. עכ"ה. והנה כאשר נסעו בני יי"א יום, הלכו דרך הר שעיר שהוא שליטת הס"מ ונוקבי' שעולין בגימטריא כמגזין שעיר כידוע, ובאו עד

הנה כאשר אדם בורח מבית הספה, ועוזב את התורה, הרי שולט עליו כח היצר לטמאות את לשונו, כי הדבר היחיד המציל את האדם מלשון הרע ושאר חטאי הלשון הוא רק לימוד התורה, וכמו שהמדרש בראש הפרשה מביא את הפסוק (משלי טו, ד) 'מרפא לשון עץ חיים', כי רק על ידי עץ החיים שהוא התורה, יכול האדם לשלוט על לשונו. ואלו הם דבריו השפת אמת (כי תצא, תרל"ג) 'מוצא שפתיך תשמור (תצא כג, כד) - הוא שמירת הלשון, שהפה הוא אבר פנימי יותר, שכל ההבל ופנימיות האדם הוא יוצא על ידי מוצאות הפה, על כן צריך שמירה יותר. ונראה דמצות תלמוד תורה הוא שמירת הפה, דכל מצות עשה נגד אבר מיוחד, ולכן מצוה זו תמיד יום ולילה, כי מוצאות הפה צריכין יותר שמירה כנ"ל. כי כל שורש החיות בהאדם הוא בהבל הפנימי, וכשאדם שומר הבל פיו, זה שורש לכל המעשים, כדכתיב (תצא שם) תשמור ועשית כו' - שכל המעשים תלוי בשמירת הפה, עי"ש כל דבה"ק. וממילא בנסיעה

כתיב (דברים א, ב) 'אחד עשר יום מחרב דרך הר שעיר עד קדש ברנע', ופירש רש"י בשם חז"ל 'אמר להם משה ראו מה שגרמתם, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך י"א יום ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים'. יש לפרש ענין הי"א יום שהלכו בשלשה ימים, דכתיב בפרשת בהעלותך (י, לג) 'יסעו מהר ה' דרך שלשת ימים', ודרשו חז"ל (מדרש הובא בתוס' שבת קטז, א) כתינוק הבורח מבית הספה, והחתם סופר עומד על הלשון 'דרך שלשת ימים', ומפרש על פי דברי הירושלמי (ברכות פ"ט, ה"ה) 'אם תעזבני יום יומים אעזובך', והכונה בזה, כי בעת שהאדם מרחק עצמו מתורה יום אחד, שהולך בלי לימוד התורה יום שלם, אז התורה מרחק עצמו מנו דרך ב' ימים, נמצא ביום א' הוא מרוחק כבר מהתורה 'דרך שלשת ימים', ובג' ימים הרי המרחק הוא כשיעור ט' ימים, ואם נחשוב יום הנסיעה מחרב, ויום הביאה אל קדש ברנע, הרי יש י"א יום. נמצא כי באלו ג' ימים נתרחקו שיעור י"א יום.

קדש ברנע, הוא חטא המרגלים, שהוא עון לשון הרע.

אמרו חז"ל (גיטין נה, ב) אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, וידוע מה שעמדו המפרשים לבאר למה בשביל מעשה זו לחוד נחרב ירושלים ובית המקדש. וראיתי דבר נפלא בספר **אזור אליהו**, שמבאר על פי מה שידוע בספה"ק כי האדם בדיבוריו פוסק הדין של עצמו, וכמו שמביאין בספה"ק בשם הבעל **שם טוב זי"ע**, לפרש דברי המשנה באבות בפ"ג, 'נפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו', כי כל דין שבא ח"ו על האדם, שואלין אותו מקודם אם הוא מסכים לדין זה, והיינו שהאדם רואה מעשים אצל חבירו, והוא פוסק הדין על השני, ואותו מעשה הוא מעין מעשה שלו, ונמצא הוא באמת פוסק הדין של עצמו, וכל הדינים הולכים אחר פה האדם עצמו. וכענין שמצינו בדוד המלך ע"ה, בבוא אליו נתן הנביא וכו', וספר לו מעשה האורח ענה ואמר חי ה' וכו', ואת הכבשה וכו', אזי נפסק הדין על דוד כאשר יצא מפיו. וזהו ונפרעין מן האדם

מדעתו, כלומר ששואלין דעתו, ואע"פ כן הוא שלא מדעתו, כי אינו יודע שהדין הוא עליו, אלו תו"ד הבעש"ט זי"ע. וזה באמת נעשה בכל הדיבורים שאדם מדבר על הזולת, וכל מה שרואה אצל חבירו, ואומר עליו כי הוא גנב או רשע או כינויים אחרים, ואינו מלמד עליו זכות, הרי הוא גומר דין לעצמו. וזה הוא חלק מהטובה שיש לאדם עצמו, בזה שהוא דן כל אדם לכף זכות, כי עי"ז הוא מציל עצמו שלא ידנוהו לכף חוב על מעשיו.

ועפ"י הקדמה זו מבאר **האזור אליהו**, למה ע"י המעשה של קמצא ובר קמצא חרב המקדש. כי ישבו שם כולו רבנן, שהם הם קובעים הדינים למטה וממילא על ידם נקבע הדין למעלה, וראו האיך שהוציאו בר קמצא מביתו של אותו איש כי חי' שונא שלו, נמצא כי הם פסקו כי ראוי להוציא שונא מביתו של אדם, ואין להתנהג לפנים משורת הדין. ולכן בשמים כאשר דנו את בני ששלט עליהם היצה"ר שנקרא משנאיך, ומביא שנאה ח"ו בין ישראל לאביהם שבשמים, לא רחמו עליהם לפנים משורת הדין

להניחם בביתם, רק דנו להוציא בני' מבית ה' כמו שפסקו החכמים של הדור. ודפח"ח.

החפץ חיים זי"ע כותב כי שורש החורבן חי' שנאת חנם וזה הוא חטא לשון הרע, כי שורש כל שנאה הוא מחטא הלשון. הנה בי"א יום ירדו בני' מהתורה ובאו עד קדש ברנע שהוא חטא הלשון, מספר י"א הוא כח הסט"א, כראיתא בספר יצירה כי בצד הקדושה יש עשר ולא י"א. ובחטא הלשון של אותו לילה נקבע בכי' לדורות בחורבן בית שני, שהוא בכי' לדורות ולא רק לשבעים שנה, כי שורש החורבן שהי' בשנאת חנם הוא מחטא הלשון שהי' בחטא מרגלים.

בימים אלו שמתאבלים על החורבן צריכים לתקן שורש החטא, אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, לכל אחד מישראל יש עצה אחת, והוא לימוד התורה, מרפא לשון עץ חיים, ועי"ז יכולים להתגבר על נסיונות בעיני פגם הלשון, ונזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ביאור המסורה ג' פעמים נחנו

שחטאנו לה', מ"מ אנחנו נעלה ונלחמנו, פי' כי החטא שלנו הוא רק לה', ופוגע בכבוד שמים לחוד, וא"כ כיון ששלום שרוי בינינו, היינו שהוא בבחינת 'אנחנו' דייקא, ולכן נעלה ונלחמנו. ועל זה באה התשובה מהשי"ת, כי איה' נכח האחדות גדול מאוד אבל מ"מ לא תצליחו, מטעם

בו הכח להציל מדינים, ומבאר החת"ס כי יש חילוק בין 'נחנו' בלא אל"ף שמרמז על קיבוץ בלא לב אחד, ולכן חסר אל"ף המורה על חסרון האחדות האמיתית, משא"כ 'אנחנו' באל"ף מרמז בהיפוך, שיש כאן אחדות בפנימיות, ואחדות כזה כוחו גדול כנ"ל. ובני ישראל אמרו אעפ"י

כתיב (דברים א, מא) 'ותענו ותאמרו אלי חטאנו לה' אנחנו נעלה ונלחמנו ככל אשר צונו ה' אלקינו ותחנונו איש את בלי מלחמתו ותהינו לעלות ההרה', מלת 'אנחנו' הוא מיותר, ופירש החת"ס סופר דכתיב (הושע ה, יז) 'חבור אפרים הנח לו', שכח אחדות של בני ישראל יש

אחה, והוא 'כי אינני בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם' (דברים א, מב), היינו 'אויביכם' דייקא, כי לא יקראו האמוריים אויבי ה', כי אם יקראו בשם אויביכם, כיון שאינני בקרבכם, וא"כ לא נתמלא סאתם עדיין. עי' בתורת משה כל דבריו.

ויש לציין דבר נפלא שכתב החתם סופר, וז"ל ק' ויסעו מחרדה ויחנו במקהלות ויסעו ממקהלת ויחנו בתחת, רמז על מה שאמרו חז"ל בפסוק 'חבור עצבים אפרים הנח לו' שאם יש לישראל אחדות ושלוש אפילו עובדים ע"ז אין רע שולט בהם, ולכן נענשו דור המבול יותר מדור הפלגה, הגם שחטא דור הפלגה הי' גדול שכפרו בעיקה, משום שהיו באחדות עד שבלל ה' שפתם, וזה שנסעו מחרדה - שלא היו צריכים להחריד, על ידי שחנו במקהלתה - באחדות, אבל אח"כ שנסעו מקהלתה חנו בתחת - בדיוטא תחתונה, עד ששבו וחנו אח"כ במתקה וביטבתה - מתוק וטוב, וק"ל.

במסורה כתוב שיש ג' פעמים שכתוב 'נחנו' בלי אל"ף, 'נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת' (איכה ג, מב), 'כולנו בני איש אחד נחנו' (מקץ מב, יא), 'נחנו נעבור חלוצים' (מטות לב, לב), וי"ל כי כולם הם רמז על חסרון נקודת האחדות, וכמו שהבאנו דברי החתם סופר.

'נחנו פשענו', הבני יששכר (מאמרי חודש סיון מאמר באות ז) מביא בשם הרבי מלובלין זי"ע כי נחנו פשענו מרמז על שבת קודש, 'נחנו' הוא מלשון מנוחה, ו'פשענו' בקדושת שבת קודש. וי"ל כי הפסוק מרמז כי כח האחדות בא מכח שבת קודש, שבת הוא רזא דאחד, ונותן הכח לבני ישראל להתאחד, וכמו שכתב השפת אמת (בהה תרס"ד) 'וכמו מלאכי השרת שאין בהם קנאה ושנאה ותחרות,

שכל אלה מכוחות הגוף, שהגופות מחולקים. ולכן בשבת קודש, דהנשמה גוברת, מתאחדין בני ישראל כאחד'. וכשיש חסרון האחדות, 'אתה לא סלחת' - שלא הי' להם הכח לכפרה, כי כשיש אחדות זה מגין נגד מדת הדין.

'כולנו בני איש אחד נחנו', מרמז על הפירוד שיש ביניהם, והרי כללו כאן יוסף עמהם בדיבור כמו שמביא רש"י, ונרמז 'נחנו', שחסר האל"ף המורה על אחדות, וזה שורש החטא של פירוד בכלל ישראל [בני איש אחד נחנו, עולה בגימטריא ת' המורה על פירוד, ת' בגימטריא עין רע, כחו של עשו הרשע לגרום פירוד, וארבע מאות איש עמו, כמבואר בספה"ק], וזה מרמז בפסוק שהי' חסר האל"ף שהוא נקודת האחדות.

וי"ל עוד, כי האל"ף מורה על אלופו של עולם, כי אי אפשר שיהיה אחדות בלי הבורא עולם, כי באמת אנשים הם שונים זה מזה, וכמו שאמרו חז"ל בשם שאין פרצופיהם שוות כך אין דעותיהם שוות, ולכן אין אחדות בלי הבורא עולם, ועל זה מורה חסרון האל"ף - שזה גורם חוסר באחדות.

וי"ל דזה גם הכונה ב'נחנו נעבור חלוצים', שהי' כאן וידוי דברים מבני גד ובני ראובן, שהכירו שחסר להם האחדות בזה שרצו ליקח חלק בעבר הירדן, ולכן אמרו באופן של הכרת החטא 'נחנו' נעבור חלוצים.

בישמח משה (פר' מקץ) מביא שיש עוד פעם 'ונחנו', דכתיב (בשלח טז, ז) 'ונחנו מה', והטעם שלא נחשב במסורה כי כתיב ונחנו עם ו', אבל כתב שם שי"ל כיון שאין הו' רק אות השימוש יש לומר שהוא גם כאילו כתיב רק נחנו, ואולי

יש לומר כי שם מבואר התיקון והאופן להשיג האחדות ע"י ביטול ומדת הענוה. כתיב באיכה (ג, מא) 'נשא לבנינו אל כפים אל קל בשמים נחנו פשענו', ובספר ברית אברהם שפירש 'נשא לבנינו' - פירוש לבבות כלל ישראל שיהיו באחדות אמת, שהלבוות יהיו מקורבים כמו 'אל כפים' - שנותנים כף אל כף זה לזה והוא סימן לאחדות, ואז אם יהי' אחדות אמת אז יכולין לפנות 'אל קל בשמים', כמו שאמרו אין יוה"כ מכפר כל זמן שיש עבירות בין אדם לחבירו, אם חסר האחדות בלב אז אי אפשר לפנות אל הקב"ה בשמים, ולכן ממשיך הפסוק 'נחנו פשענו ומרינו' - שאין האחדות כראוי, שיש בנו עדיין עבירות שבין אדם לחבירו, ולכן 'אתה לא סלחת', כי כל זמן שאין האחדות כמו שצריך, אז א"א לנו לפנות אל הקב"ה אפילו עשינו כל התשובות שבעולם.

עוד י"ל במסורה הנ"ל, בהקדם הפסוק בפרשת ויחי (מט, טו) 'וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול', וראיתי בספרים כי מבואר כאן בחינת מנוחה בכל ג' בחינות של עש"ן, בבחי' שנה שהוא זמן כתיב 'וירא מנוחה כי טוב' דקאי על ש"ק שהוא יום מנוחה וקדושה, 'את הארץ כי נעמה' קאי על בחינת עולם, שבבחינת מקום יש ארץ ישראל שהוא מקום ששם מוצאים בני ישראל מנוחה, ויש לציין מה שכתב השפת אמת לפרש לשון התפלה 'ותטענו בגבולנו', כי בעת שבאים לארץ ישראל נעשים נטועים שם, כמו נטיעה שנוטעים ונשרש במקומו, ונעשה אילן גדול, כן יהודי בארץ ישראל נעשה נטוע שם, וממילא הוא מוצא מנוחה שהוא על מקומו, ובעת שאדם על מקומו אז הוא מוצא מנוחה. ומצד הנפש, האדם מוצא מנוחה בלימוד התורה, ששם הוא

מקומו, והוא מוצא מנוחה בהתקשרות הנפש להתורה הק', וזה הכונה 'זיט שכמו לסבול' דהיינו עול התורה.

ועל דרך זה יש לפרש כי הג' פעמים 'נחנו' מכוונים לעולם שנה נפש, נחנו נעבור חלוצים הוא בארץ ישראל, נחנו הוא בבחינת נפש.

בני גר ובני ראובן הלכו למלחמה לפני העם

רש"י מביא בפרשתנו על הפסוק הנאמר בבני גר ובני ראובן שילכו לפני אחיכם, 'הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפנייהם שנאמר וטרף זרוע אף קדקוד', וראיתי בתפארת שלמה בליקוטים שכתב בזה דבר נפלא, למה הוצרכו ללכת לפני העם במלחמה, כלשון הכתוב בפרשת מטות 'ואנחנו נחליץ חושים לפני בני ישראל', כי משה רבינו הי' אומר שחטאו בזה שבקשו חלק בעבר הירדן, ובני גר ובני ראובן היו אומרים שמשמים נתן להם זה הנחלה, וזה כונתם באומרם 'כי באה נחלתנו אלינו מעבר הירדן', א"כ אמר משה רבנו כי הבחינה בזה לראות האמת מה הי' כונתם, שילכו לפני בני ישראל למלחמה. וא"כ אם היו חוטאים היו מיד נופלים במלחמה, דאפי' אם סח בין תפלה של יד ובין תפלה של ראש הוא חוזר מעורכי המלחמה, כי החטא יעכב הצלחתו במלחמה. ובזה יהי' הבחינה אם כונתם שלימה, משא"כ אם יהיו הולכים למלחמה בתוך בני ישראל לא היה בזה בחינה שחזרו ממלחמה. וזה כוונת משה רבינו שאמר 'אם תחלצו

לפני ה' למלחמה ועבר לכם כל חלוצי', כפל הלשון. ולפי הפי' הנ"ל מובן, דהיינו ועבר לכם כל חלוצי שלא יפול מכם שום אדם אז תתנו להם, אבל אם ילכו חלוצי אך שיפלו במלחמה אז נראה בעליל שחטאו בזה, עכת"ד התפארת שלמה מכתי"ק.

ויש בזה ענין נפלא, שצריך בני ישראל לידע כי אין נצחון המלחמה תלוי בגבורת אנשים ולא ברבוי הכמות והאיכות של בני ישראל, יש סיפור שבעיר בריסק בעת שהגד"ח זי"ע כיהן שם כרב העיר, עשו המשכילים שפיל, לעשות פלסטר מהתורה הקדושה ה' ירחם, ועשו סדר של בני ישראל בצאתם למלחמה, והעמידו עם גדול ועמד השוטר ואמר מי האיש, והרבה חזרו הביתה, עד שאמרו מי האיש הירא שהכונה הוא הירא מעבירות שבידו, והכל חזרו הביתה חוצץ מב' אנשים שהיו נשואים לילך למלחמה, נראים כדמות הגאון מווילנא זי"ע והשאנת ארי' זי"ע, ובאו אנשים להגד"ח להתלונן על החילול הגדול רח"ל שנעשה מהתורה, וענה הגד"ח ששכחו

להראות את סוף המעשה כי נצחו אלו השנים, כי כלל ישראל אין להם נצחון מחמת ריבוי העם, רק ה' איש מלחמה, ותלוי בקדושת המחנה וגדולי ישראל שינצחו. וכן מבואר בערוך השולחן לגבי יואב בן צרויה, שמבאר למה הדין שאפילו צריכים לו לנהל המלחמה אין מוציאין אותו מעיר מקלט, כי אין לכלל ישראל צורך לאיש כזה, כי מי שהרג נפש בשגגה אי אפשר שכלל ישראל יוושעו על ידו.

ובזה יובן פסוק בפרשת מטות, דכתיב 'ויאמרו אל משה עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא נפקד ממנו איש', שלפי פשוטו של מקרא אין מבינים הכונה שמה רצו בזה שלא נפקד ממנו איש, וחז"ל דרשו לא נפקד ממנו איש לעבירה, ולפי הנ"ל מובן כי הפשוטו של מקרא הוא אחד עם דרשת חז"ל, שעי"ז שאמרו כי לא נפל אף א' במלחמה, וכולם חזרו משרדה המלחמה, זה הוכחה שלא נפקדו לעבירה, כי אילו הי' בהם עבירה לא היו חוזרים, וכדברי התפארת שלמה הנ"ל.

לתרום, להערות או לקבל הגליון

nezerhaparsha@nezergedalyahu.com / 347-486-2093